

Халықаралық ғылыми-көпшілік журнал
Международный научно-популярный журнал
International popular-science journal

Құрылтайшы:

«ҚҰҚЫҚТЫҚ МИССИЯ» ҚОҒАМДЫҚ ҚОРЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚСТАН КРИМИНОЛОГИЯЛЫҚ КЛУБЫ

Учредитель:

ОБЩЕСТВЕННЫЙ ФОНД «ПРАВОВАЯ МИССИЯ»
МЕЖДУНАРОДНЫЙ КАЗАХСТАНСКИЙ КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЙ
КЛУБ

Founder:

PUBLIC FOUNDATION «LEGAL MISSION»
INTERNATIONAL KAZAKHSTAN CRIMINOLOGY CLUB

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҒЫЛЫМЫ МЕН ӨМІРІ
НАУКА И ЖИЗНЬ КАЗАХСТАНА
SCIENCE AND LIFE OF KAZAKHSTAN

Астана 2016

№6 (42) 2016

ПЕДАГОГИКА - PEDAGOGY

Бас редактор – **Е.О. Алауханов**

«Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері», заң ғылымдарының докторы, профессор

Главный редактор – **Алауханов Е.О.**

«Заслуженный деятель РК», доктор юридических наук, профессор

Толешова Ұлмекен Болатовна, Жамалова Т.Б.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

153

Қазақстанның ғылымы мен өмірі – Наука и жизнь Казахстана
Science and life of Kazakhstan. №6 (42) 2016

Толешова Ұлмекен Болатқызы

педагогика ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

философия және саясаттану факультеті, педагогика және білім беру менеджменті кафедрасы.

ulmekehtoleshova@mail.ru

Жамалова Т.Б.

әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-і, философия және саясаттану факультеті, педагогика және білім беру

менеджменті кафедрасының 2 курс магистранты. zhamalova.tan@mail.ru

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Түйін. Мақалада инклюзивті білім беру мағынасын ашу. Инклюзивті білім беру қоғамдағы адамдардың білім алуға мүмкіндігін қамтамасыз ете алады. Барлық білім алушылар білім алуға теңдей құқылы және тұлғаның даму мәселелерін ескермейді.

Кілттік сөздер: инклюзив, инклюзивті білім беру
Резюме. В данной статье рассказывается об инклюзивном образовании. Понятие «инклюзивное образование» сформировалось из убеждения в том, что образование является основным правом человека и что оно создаёт основу для более справедливого общества. Все учащиеся имеют право на образование, независимо от их индивидуальных качеств и проблем.

Ключевые слова: инклюзив, инклюзивное образование

Summary. In this article it is told this article about an inclusive education it is told about inclusive education. The concept «inclusive education» was created from belief that education is a fundamental human right and that it creates a basis for more fair society. All pupils have the right for education, irrespective of their individual qualities and a problem. The concept «inclusive education» was created from belief that education is a fundamental human right and that it creates a basis for more fair society.

Инклюзивті оқытудың ашқан мектептерде

оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға

мүмкіншілік алады, өйткені олар бір – бірімен

қарым – қатынас жасауға, танып – білуге, қабылдауға үйренеді. Инклюзивтік білім беру – барлық

балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне,

дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата – аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу – педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделулеріне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. Мемлекеттік бағдарламада инклюзивті білімді жетілдіру үшін белгіленген мақсаттар, 2015 жылға қарай мына міндеттерді шешу арқылы жүзеге асырылатыны анықталған: - мүмкіндігі шектеулі балаларды біріктіріп оқытудың модульдік бағдарламалары жасалған; - мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортада біріктіріп оқыту ережесі әзірленеді, түрлі кемістігі бар балалар үшін бірігу нысандары анықталған; - мүгедек балаларға қашықтан білім беруді ұйымдастыру қағидалары әзірленген; Осылайша, Қазақстан Республикасында 2020 жылға қарай инклюзивті білім жүйесі енгізіледі; инклюзивті білім үшін жағдай жасайтын мектептердің үлесі мектептердің жалпы санынан 70 % - ға ұлғаяды; мүгедек балалар үшін «кедергісіз қол жеткізуді» жасайтын мектептердің үлесі мектептердің жалпы санынан - 20 %; инклюзивті біліммен қамтылған балалардың үлесі даму мүмкіндігі шектеулі балалардың жалпы санынан 50 % құрайтын болады. Қазіргі уақытта ортамызда болып жатқан әлеуметтік жанұя мәселелері, экологиялық-экономикалық дағдарыстар жүйке жүйелері бұзылған, психикалық аурулары бар, кемтар болып туылатын нәрестелердің саны жыл сайын өсіп отыр. Жалпы білім беретін мектептерде ондай балалар аз емес.

Республикада арнайы білім беру үшін басты және тарихи маңызды болып 2002 ж. “Мүмкіндігі шектеулі балаларға әлеуметтік дәрігерлік-педагогикалық және түзету көмегін көрсету туралы” заңын қабылдауы болып табылады. Бұл заң актісінің қабылдануы мемлекет пен қоғамның дамуында бұзылысы бар балаларға оң көзімен қарай

бастағанын көрсетеді.

49-бап. Ата-аналар және басқа да заңды өкілдері:

- Баланың ерекшелігін және жеке қабілетін, қалауын ескере білім беру мекемелерін таңдауға;
- Психологиялық-дәрігерлік -педагогикалық кеңесте өз балаларын тәрбиелеу және оқыту мәселесі бойынша кеңестік көмек алуға құқылы.
- Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері
- Инклюзивті білім беру - жалпы орта мектептерде мүмкіндігі шектеулі балаларды дені сау балалармен бірге оқыту;
- Барлық адамдарға тең қарым – қатынас;
- Балалар арасында дискриминацияны болдырмау;

154

Қазақстанның ғылымы мен өмірі – Наука и жизнь Казахстана
Science and life of Kazakhstan. №6 (42) 2016

- Арнайы білім беруді қажет ететін балаларға арнайы жағдай жасау.

Бүгінгі таңда инклюзивті білім беру арнайы білім берудің ең соңғы стратегияларының бірі болып табылады. Инклюзивті білім халықаралық ұйымның көптеген мүше елдерінің білім беру саясатының құрамына ене отырып, өз кезегінде жалпы мемлекеттік әлеуметтік саясаттың бөлігі болып табылады және оның сипатын, ішкі логикасын және даму бағытын қабылдайды. Инклюзивтік білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат [1].

Инклюзивті білім берудің негізгі қағидалары тұжырымдалады:

1. Адамның құндылығы оның қабілеті мен

жетістіктеріне тәуелді емес;

2. Әрбір адам ойлау мен сезінуге қабілетті;
3. Әрбір адам қарым-қатынас жасауға құқылы;
4. Барлық адамдар бір-біріне қажет;
5. Түбегейлі білім шынайы өзара қарым-қатынастар негізінде жүзеге асуы мүмкін;
6. Барлық адамдар бір-бірінің қолдауына, қатарластарының достығына мұқтаж;
7. Алуантүрлілік адам өмірінің жан - жақтылығын кеңейтеді;
8. Барлық оқуға қабілетті жандар үшін даму - дағы жетістіктері тікелей олардың қабілеттеріне тәуелді.

Инклюзивті білім беру жүйесі өзіне орта, кәсіби және жоғары білім беру мекемелерін енгізеді. Оның мақсаты мүмкіндіктері шектелген жандардың білім алуы мен кәсіби даярлануына кедергісіз орта құрылуы болып табылады. Инклюзивті білім беру тарихының дамуында барлық интеграцияланған білім берудің даму тарихы инклюзивті білім беру концепциясының қалыптасуына әсер еткен деп айтуымызға болады. Педагогикалық интеграция мүмкіндіктері шектелген жандардың білім беру процесіне кеңінен енуінің алғашқы қадамы болып табылды.

Инклюзивті білім беру негізіне баланы кез-келген дискриминациядан құтқаратын, барлық адамға бірдей қарым-қатынасты қамтамасыз ететін, бірақ ерекше білімділік қажеттілікті талап ететін балаларға арнайы жағдай жасайтын идеология салынған. Кез-келген қатыгез білімділік жүйеден балалардың белгілі бөлігінің шығып қалатынын тәжірибе көрсетіп отыр. Өйткені, жүйе бұндай балалардың жеке қажеттіліктерін қанағаттандыруға дайын емес. Бұл салыстыру мектептегі барлық балалар санының 15 % құрайды, шығып қалған балалар оқшауланып қалады. Инклюзивті тәсілдер бұндай балаларды оқыту мен жетістікке жеткізуде қолдау танытады, жақсы өмір сүру мүмкіндігін береді. Принциптері:

1. Адамның құндылығы оның қабілеті мен

жетістігіне байланысты емес. 2.Әрбір адам сезінуге және ойлауға қабілетті.

3. Әрбір адам қатысымға құқылы.

4. Адамдар бір-біріне қажет.

5. Білім тек қана шынайы өзара қарым-қатынаста жүзеге асады.

6.Барлық адамдар бір-бірінің қолдауына және достастығына мұқтаж.

7. Өртүрлілік адам өмірінің барлық қырларын күшейтеді. Инклюзивті білім берудің артықшылығы: бұл білім кімге пайдалы? Артықшылықтың сипаттамалары. Әлемдік тәжірибеге шолу: АҚШ, Швеция,Франция, Италия елдеріндегі дамуында ауытқулары бар балаларды оқыту тәжірибесі. Ресейдегі инклюзивті білім берудің жәйі. Қазақстандағы инклюзивті білім беру жөнінде. Елімізде инклюзивті білім беруді дамыту қажеттілігін негіздеу.Негізгі бағыттары. Инклюзивті білім берудің технологиясы Педагогтер мен мамандарға арналған ұсынымдар: даму мүмкіндігі шектеулі балалар бір-біріне ұқсамайды; диагноз -оқытудың дәлме-дәл рецептiсiне немесе бала дамуының дәлме-дәл жорамалына негiз бола алмайды;ауытқудың себептерiн анықтау - оқытудың дәлме-дәл әдiсiн таңдауға негiз бола алмайды. Естуінде, көруінде ауытқуы бар, дене кемiстiгi бар, оқу материалын меңгерумен байланысты ерекше қажеттiлiгi бар баламен, ерекше коммуникативтi қажеттiлiгi бар баламен, психикалық дамуында кемiстiгi бар баламен жұмыс кезiндегi нақты стратегиялар. Түрлi бағыттағы мамандардың(психолог,логопед, дефектолог,әлеуметтiк педагог, дәрігердiң) ынтымақтастығы. Өзара кеңестер. Табысты ынтымақтастықтың ережесі. Сыныптағы табысты жұмыстың ортасын ұйымдастыру.

1.Әр баланы бiрiншi күннен бастап құшақ жайып қарсы ал. Оны сол қалпында қабылда.

2.Сыныптағы ортаны бейiмде.

3.Әр баланың сыныптағы қоғамның мүшесi болуына қол жеткiз. Сынып бөлмесiнiң (тобының) жиһазы: негiзгi жиһаз және құрал-жабдықтар.

Оқыту үдерісіне бейімделу: уақыт, комфорт, алаңдатушы факторлар, шу, жарық, материалдарды іріктеу. Дене кеңістігі және материалдар. Өдістемелік ұсынымдар:

1.Егер қажет болса, балаға ойыншықпен және материалдармен ойнауға көмектес.

2.Ойыншықты баланың қызығушылығы мен қалауы бойынша таңда. 3.Баланың жұмысбастылығын, ойынмен әуестенуін, танымдық белсенділігін қамтамасыз ететін ойыншықтар мен

155

Қазақстанның ғылымы мен өмірі – Наука и жизнь Казахстана

Science and life of Kazakhstan. №6 (42) 2016

материалдарды таңдаңыз. 4.Ойыншықтар мен материалдарды зейінін, ойынмен әуестігін, жұмысбастылығын дамытатындай мақсатта бейімдеуге ұмтылыңыз. Балалардың жәйіне баға: байқау, тестілеу, топтастыру, диагностика, даму мониторингі.

1977жылы В.А. Малинаускене өзінің зерттеу еңбектерінде осындай ауытқылардың пайда болуына түрткі болатын 5 түрін атап көрсетті:

1) ақыл-ой қалыпты дамыған адамдардағы себептер;

2) мидың дәрекі түрдегі органикалық зақымдануы;

3) ақыл-ой кемістігінен жиі кездесіп отыратын дағдарыс, түнелу және дау-дамайдың орын алуы;

4) эмоционалды ауытқушылықтар және соның салдарынан сын көзбен қарауының жетіспеушілігі.

Сөйлеу тілінде кемістігі бар балалармен дер кезінде мамандар түзету жұмыстарын жүргізуі қажет. Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту-оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі

түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Конвенция о правах ребенка. Принята Генеральной ассамблеей ООН 20.11.1989 г. Ратифицирована постановлением No 77 Верховного Совета РК от 8 июня 1994 г.
2. Мектепке дейінгі ұйымда инклюзивтік білім беру: әдістемелік ұсыным. - Астана, 2014. - 25 б.
3. А.А.Байтұрсынова «Арнайы педагогика: проблемалары мен даму болашағы» Алматы, 2008 ж.
4. Зарубежный и отечественный опыт включения детей с особыми нуждами в общеобразовательный процесс. Проблемы и пути решения. Алматы, ИД «КАПринт» 2001 г., - 208 с. С. 162.
5. Ратнер Ф.Л., Юсупова А.Ю. Интегрированное обучение детей с ограниченными возможностями в обществе здоровых детей/ Учеб. Пособие для специалистов коррекционных учреждений.-М: «Владос», 2006.-175с.---